

Kevyen musiikin pyhät ja pahat

"Siellä missä on musiikillinen riita, siellä on myös yhteiskunnallinen kina ja kärhämä", laushti Seppo Toiviainen 1960-luvun lopulla.

Kun puhutaan musiikista, parketti on aina liukas ja järki kuin partaveitsi. Jokainen on asiantuntija: numerot putoavat pöytään, argumentit eetteriin ja radion ohjelmapäivystykseen. Se on sitä jokapäiväistä sissisotaa suuressa musiikkisodassa - ainakaan vielä historia ei tunne voittajaa.

Rintamalinjojen merkit tässä sodassa on paalutettu routamaahan. Mutta tuntuu siltä, että muualla maailmassa eriseuraisuus sallii kuitenkin jonkinlaisen yhteydenpidon ja vuorohuutelun: tuu hakeen täältä leipää! tuu itte hakeen leipäs päälle voita!

Meillä Suomessa musiikillisia loikkauksia alueelta toiselle pelätään. Jokaisen pitää pysyä lestissään, on se sitten kuinka pieni tahansa. Ja pysytäänhän siinä, kun ei muuten tunnuta olevan tarpeeksi varmoilla vesillä. Tieto lisäisi navigointikykyä, mutta sitä ei levitetä, kun ei sitä oikein edes ole.

Hanurin renkutus

1800-luvun alussa G.A. Gottlund suri sitä, että **vinkuvat viulut** hävittävät kokonaan **kanteleen helinän**.

Vuonna 1908 kirjoittaa Kaarlo Sövi-järvi: "On surullista ja tuskallista ajatella, että vanhanaikaiset viulunsoittajat vuosi vuodelta harvenevat ja häviävät. **Raakaääninen hanurin renkutus** nyt kuuluu rillon rullatuksen keskeltä maantieltä ja nurkkatansseista. On jo aika, että tästä menosta tulee loppu. Laulua ja musiikkia rakastava nuoriso ruvetkoon taisteluun ja ankaraan sotaan tuota **julmaa hanurijärjestelmää** vastaan. Käytäkää edes joskus vapaahetkenne viulun-

soittoon ja kanteleen näppäilemiseen."

Musiikkitutkija Otto Andersonin kehoitus 1900-luvun alussa kuului näin: "Älkää tanssiko **kavalien harmonikkojen** rääkynän mukaan. Älkää ostako niitä. Älkää pitäkö niitä kodeissanne. Polttakaa ne."

1800-luvun pääasialliset musiikkiriidat mahtuvat siis kahden seinän sisälle: Se että "kanteleen helinän" peitti "viulun vingutus" ja että "viulun viserrys" vaikei "hanurin renkutukseen".

Seuraavassa suomalaisessa musiikkimullistuksessa olikin radiolla jo sitten oma äänensä. Varsinkin uskonnollisissa piireissä, joilla 1920-luvulla oli huomattavasti nykyistä enemmän äänivaltaa, radion kevyttä musiikkia pidettiin kaiken pahan alkuna ja juurena. "Ei meillä tarvita simmattii pahalaisen laatikoi, ei sieltä muuta tul ku tanssin rimputuksi", sanottiin. Paheksuttiin myös, että sama väline, siis radio, "lähetti sekä pyhät että pahat". Radion ja syntisäkin yhtäläisyyttä kuvaavat hyvin myös seuraavat lempinimitykset: synnin pasuuna, jatsipatsas, pelsepuupin posetiivi, sontasiioni jne.

Eripura musiikkileirien välillä tuntuu ylitsepääsemättömältä.

Suomen Muusikki -lehdessä ruodittiin jo 1930-luvulla jazzmuusikoiden ja muun viihteellisen musiikin soittajien tilannetta. Arvovaltaisen kirjoittajan mielestä nämä "kevyet renkuttajat" tekivät karhunpalveluksen koko muusikkomattikunnan maineelle.

Rockmusiikin **Soundi**-lehdessä kirjoitettiin jokin aika sitten seuraavasti: "Mieletöntä, kun ajattelee, millaisia summia on uhrattu esimerkiksi tylsälle merkonomijazzia soittavalle Uuden Musiikin Orkesterille, jonka tukeminen on nyt onneksi haudattu."

Niinhän se on ollut: konserttimuusikot ovat katsoneet syrjäkarein viihdemuusikkoja, viihdemuusikot kansanmuusikkoja, jazzmuusikot rockmuusikoita ja rockmuusikot kaikkia muita muusikoita.

Maku muuttuu

Avausta kansan todellisen musiikkimaan suuntaan merkitsi vuonna 1935 liikkeelle lähtenyt yleisohjelma **Lauantain toivotut levyt**. "Huomio, Huomio. Radioimme tänään äänilevyjä yleisön toivomusten mukaan. Toivomuksia on esitetty varsin

runsaasti - kaikkiaan 437 kappaletta. Näistä ei luonnollisestikaan voida esittää kuin pieni murto-osa."

Lauantain toivotut levyt oli vielä minun nuoruudessani lähes ainoa radio-ohjelma, jossa kuulin sellaisia kappaleita joista pidin. Tosin ne tulivat vasta toivottujen loppupuolella, mutta koskaan ei voinut olla ihan varma, missä vaiheessa ohjelmaa tietty kevennys tapahtuisi. Ohjelma kuunneltiin siis kokonaan ja usein joukolla samanikäisten kanssa. Tietokilpailupisteitä sai kaikista niistä osumista, jotka koskivat kappaleen nimeä, säveltäjää, esittäjää, sanoittajaa jne. Hyvää ohjelmassa näin jälkikäteen oli juuri se, että häntäpäähän iskelmien lisäksi tulivat toivotut ikään kuin pakko-syöttönä kuunnelluksi kokonaan. Se oli todellinen musiikin kansankorkeakoulu.

Vaikka ympärillämme soiva musiikki lisääntyy kaiken aikaa, tavallisten musiikoiden leipä on huomattavasti tiukemmassa kuin muutama vuosikymmen sitten. Teollinen musiikki on toimialarationalisoitunut, saneerannut ja "tervehdyttänyt" kevyen musiikin kentän koko maailmassa.

Musiikki, ja varsinkin ns. kevyt musiikki, on oiva akkulturaatioväline. Malinowskin akkulturaatioasteikolle mahtuu kymmenittäin tapoja, joilla kulttuurisia malleja omaksutaan toinen toiselta. Asteikon yhtä päätä voitaisiin sanoa vaikkapa akkulturaatio-suostutteluksi, liennytykseksi, mutta akkulturaation toinen ääripää onkin sitten raakaa okkupaatiota, akkulturaatiopakotusta.

Vieraalta lainaaminen on täysin luonnollista, niin ovat tehneet kaikki. Musiikkimaailmaan siirrettynä: suomalaisen kevyen musiikin omaleimaisuus on eräänlainen myytti. Suomalaisen klassisen musiikin, oopperamusiikin tai kevyen musiikin juuria ei tarvitse hakea kovinkaan kaukaa - idästä, lännestä ja etelästä.

Koko pohjoismaisessa musiikkimaussa näyttää tapahtuvan juuri tällä hetkellä hyvin kauaskantoisia muutoksia. Vielä 1960-70-luvun vaihteessa me pohjoismaalaiset jakaannuimme klassisviihteellisen musiikin ystäviin, afroamerikkalaisen musiikin kannattajiin ja perinnesuomalaisten hiljaiseen enemmistöön. Nuo kolme musiikkisuuntaa istuivat kuin tauti korviamme välisessä levyraadissa. Kaikkiruoa-

kaisuus musiikin suhteen oli harvinaista, musiikkirasismi taas varsin yleistä.

Vielä 1960-luvun loppupuolella maaseudun nuorisoa voitoin kutsua perinnesuomalaismusiikkisuuntautuneeksi. Heidän musiikkinsa oli tangoa, humpppaa, vanhaa tanssimusiikkia jne. He olivat kaukana afroamerikkalaisen musiikin akkulturaatiovaiikutuksesta.

Nyt ajat ovat toisin. Maaseudun nuoret käyttävät rockmusiikin palveluja siinä missä heidän kaupunkilaisserkkunsa. Ilmiö näkyy selvästi mm. Yleisradion kuuntelututkimuksista.

"Syke" on siirtynyt teollisen musiikkimaailman keskuksista periferiaan, Helsingistä maaseututaajamiin. Ja trendi näyttää jatkuvan. Kohta täälläkin on nähtävissä ja kuultavissa useita kymmeniä tv- ja radiokanavia. Sky Channelin **Music Box** on jo nyt varteenotettava kilpailija Ylen ohjelmille. Etelä-Tanskassa voi jo nyt seurata 14:ää televisiokanavaa radiokanavien määrästä puhumattakaan. Viihdekulttuuri yhdenmukaistaa sellaisella voimalla ja nopeudella, että päättäjät tuskin perässä pysyvät. Se suomalaisesta identiteetistä ja akkulturaatiosta tällä hetkellä.

Keskuksista Kurikkaan

Musiikki on siis teollisuutta. Se merkitsee mm. sitä, että yhden vuoden aikana tehtyjen äänilevyjen kuunteluun ei riitä sama vuosi, vaikka istuisi yötä päivää stereolaput korvilla. Tuore tieto Yhdysvalloista kertoo (Czitron: **Mass Media and an American Mind**, 1982), että teollisuusalojen välisessä kilpailussa musiikki on kivunnut seitsemännelle sijalle.

Suurkeskukset säätelevät kevyen musiikin maailmanmarkkinoita. Siellä musiikki pakataan musiikkimanagereiden attaseasalkkuihin tai lähetetään lento-postipaketteina ja satelliittisanomina ympäri maailmaa. Eilen tuotettua tavaraa voi jo tänään pogota Helsingissä, huomenna se kelpaa jo hengenravinnoksi Mietaan Jussin diskoteekkiin. Maailman musiikkikeskusten markkinaketjussa jää suomalainen muusikko nuolemaan näppejään.

Kevyen musiikin muusikko on suomalainen Don Quijote, joka taistelee tuulimyllyjä vastaan. Tässä taistelussa hän toisaalta syö omaa leipäänsä tuottamalla

mekanisoitua musiikkia, silloin kun siihen vielä harvoin tilaisuuksia löytyy. Surullisen ritarimme tuotetta pyritetään sitten radiossa, diskossa, jukeboxeissa ulkomaisen esitysten välipaloina, mutta tuskin kukaan pyytää häntä ihkaelävänä esiintymään. Tanssit ja konsertit ovat käyneet vähiin. Edessä on sekin tilanne, että aikaisemmin edes jonkin verran elävää tanssimusiikkia suosivat ravintolaketjut ovat asennuttamassa tiloihinsa "video-orkesterilaitteita".

Ja niin taistelu tuulimyllyjä vastaan päättyy. Uudessa uljaassa musiikkimaailmassa ylikansalliset musiikkikeskukset täyttävät käden käänteessä Suomessa esiintyvän suomalaisen kevyen musiikin geopoliittisen tyhjiön.

Suomalaisen kevyen musiikin matalapaine on täyttymässä lännestä käsin.

Salaista historiaa

Viihde on kansakunnan salaista historiaa, sanoo Peter von Bagh. **Lauantain toivotut levyt, Lista, Kotimainen puolituntinen, Jokamiehen sävelradio, Lepopäivän ratoksi, Sävellahjat, Rockradio** jne. ovat jo kauan olleet suomalaisten jokapäiväistä musiikkirituaalia.

Suomalaista yleisradiotoimintaa on sen perustamisesta lähtien elähdyttänyt kansanvalistushenki. Kevyen musiikin kohdalla tämä kansanvalistushenki merkitsi sitä, että radiotoiminnan pioneerikaudella 1920-luvulla kevyttä musiikkia kuultiin vain viikonloppuisin. Todellista ohjelmaahan kansanvalistushengessä olivat vain esitelmät ja taiteellinen musiikki.

Onko kevyt musiikki ollut vakava asia Ylelle, siitä en suinkaan ole vakuutunut. Usein tuntuu siltä, että se koetaan jonkinlaiseksi välttämättömäksi pahaksi. "Jos muuta ohjelmaa ei kertaikkiaan ole, pannaan sitten tulemaan kevyttä musiikkia", tapasi muuan ex-suunnittelupäällikkö sanoa.

Enää ei sentään Hiski Salomaan levyjä julkisesti rikota. Menneitä ovat he, jotka varmasti tiesivät, mikä on kansalle parasta: Hella Wuolijoki, Jaakko Jahnukainen ja Alli Paasikivi.

1980-luvun alkupuoliskolla Yleisradio on lähettänyt musiikkia yli 10.000 tuntia yhdessä vuodessa. Se merkitsee lähes 14 kuukautta musiikkia yhteen menoon. Vuosikymmenen puoliväliin mennessä

yhden vuoden musiikkianta on yli 16 kuukautta ja 1980-luvun lopulla noin 15.000 tuntia eli lähes 21 kuukautta. Vuosikymmenen alkuun verrattuna se merkitsee 50 prosentin lisäystä.

Paavo Haavikko sanoi **Uuden Suomen** haastattelussa (2.9.1984), että se millä tavoilla kulttuurista päätetään antaa ymmärtää kuin Suomi ei eläisi tässä maailmassa. "Meillä ei tueta populaarimusiikkia juuri ollenkaan, vaikka se on erittäin tärkeä alue." Kaikkein surullisin esimerkki Haavikon mielestä on ooppera, jolla jotkut yrittävät taistella satelliitteja vastaan.

Tuulimyllyjä vastaan taistellaan siis toisellakin laidalla...

Vihdoin ja viimein pitäisi oivaltaa, että tukemalla kotimaista populaarimusiikkia vastustetaan tehokkaimmin ylikansallista tuontikulttuuria. Kotimaisella viihteellä yleensä on ratkaiseva merkitys omaleimaisen kulttuurin, suomalaisen minuuden, säilymisessä. Sekin osaltaan vaikuttaa siihen millaiseksi kansakunnan salainen historia muodostuu.

Eihän toki musiikki ole mikään maailman tärkein asia. Tuntuu kuitenkin perin juurin kummalliselta kuvitella maailman tärkeintä - ihmistä - ilman musiikkia.

Tapio Lipponen